

КЊИЖЕВНА СУСРЕТАЊА

Надија Реброња, *Тачке истод њекста, источно од Запада: њрилози јужнословенској компаративистици и њијеркултуралном чииању*, Академска књига, Нови Сад 2023

Песникиња и универзитетска професорка Надија Реброња, након тринаест година од објављивања своје прве научне студије,¹ академској јавности нуди нову књигу, којом уводи читаоца у центар свог научног интересовања и истраживачког опуса. Књига *Тачке истод њекста, источно од Запада: њрилози јужнословенској компаративистици и њијеркултуралном чииању* објављена је у издању Академске књиге у библиотеци „Хоризонти“.

Научна студија Надије Реброње састоји се из кратког „Увода“, у коме ауторка сумира структуру књиге, дајући кратке описе сваке од тематских целина и истичући главна научна поља свог интересовања, и пет тематских целина: „Тачке источно од Запада. Компаратистика јужнословенских књижевности“, „Тачке испод текста. Интертекстуални слојеви савремене књижевности“, „Тачке на мапи. Слике Медитерана и Оријента у јужнословенским путописима“, „Тачка која куца музику. Интермедииалност савремене књижевности“ и „Књижевност за децу источно од Запада. Књижевност за децу у компаративном и интертекстуалном контексту“. Наслов монографије – *Тачке истод њекста, источно од Запада: њрилози јужнословенској компаративистици и њијеркултуралном чииању* – ефектно оцртава доминантно научно интересовање и преокупацију ауторке.

Прво поглавље садржи текстове у којима се ауторка бави компаративним проучавањем књижевности. Њено поље истраживања шаролико је, али компаративни методолошки приступ показује да је њено основно научно интересовање базирано на упоредним истраживањима односа старијих књижевности (усмене, средњовековне и античке), односа између савремених књижевности истока и запада, те компарацијом слике света у књижевним делима Истока и Запада (путописима, књижевности за децу).

Додирне тачке старијих књижевности ауторка проналази укрштајући варијанте српске усмене песме о Находу Симеону са средњовековним житијима Павла Кесаријског папе Гргура из средњовековне традиције, с митом о Едипу из античке Грчке. Тумачећи различита уобличења мотива инцеста почињеног у незнању између мајке и сина и указујући на њихову очигледну повезаност, али и разлике, Надија Реброња у закључку

¹ *Релијијски њодњекстї романа „Дервиш и смртї“ Меще Селимовића*, Службени гласник, Београд 2010.

свог аналитичког рада тежиште ставља на универзалне и општељудске вредности везане за грех, праштање, проклетство и кајање.

Интересовање за компаративну анализу песничких дела ауторка показује и у другом есеју, који за тему има компаративну анализу поеме „Србија” Милоша Црњанског и „Русија” Александра Блока. Као и у претходном есеју, она аналитички уочава сличности и разлике у певању двојице песника, закључујући да су и Црњански и Блок имали дубоки лични доживљај света, искуство које их је обликовало и из којег је проистекао њихов однос према домовини као апсолуту. Ауторка ће показати и то да су оба песника јединствене песничке појаве у земљама у којима су стварали.

Бављење компаративним анализама јужнословенских и словенских књижевности Надија Реброња окончава текстом у којем разматра везе између стваралаштва Јасмине Ахметагић и Ива Андрића. У фокусу истраживања јесте песничка збирка Јасмине Ахметагић „Злостављање и друге љубавне песме”, коју Надија Реброња сагледава у компаративном приступу са приповетком Ива Андрића „Злостављање”. Аналитичко-компаративним увидима она указује на вечиту тему мушко-женских односа који надилазе лично и прелазе у „општељудска питања о храбрости, самопоуздању, одлуци, могућности избора” (41), што су теме које се препознају и у Андрићевој прози и у поезији Јасмине Ахметагић.

Друга тематска целина бави се интертекстуалним проучавањем савремене књижевности. Овај темат започиње текстом „(Пред)апокалиптично у поезији јужнословенских аутора на почетку 21. века”. Тему апокалипсе и предапокалиптичног стања у друштву Надија Реброња отвара поезијом босанскохерцеговачког песника Асмира Кујовића, који преиспитује доживљај љубави савременог човека, али и љубави у универзалном смислу. Мотив пропасти, нестајања света, ауторка продубљује увидима у књижевна остварења Дарка Цвијетића, Исмета Реброње, Хусеина Башића и Ане Ристовић. Иако су њихови приступи теми различити, ипак основно осећање да је крај света близу, да је неминован и незаустављив, чини тачку спајања њихових поетика.

Други текст у овој целини односи се на један од могућих аспеката тумачења романа *Вјечник* Нецада Ибришимовића. Овом обимном литерарном остварењу Реброња приступа на интересантан начин, указујући на перцепцију текста која је и њој самој као песникињи веома блиска, будући да тема писања и уметничког стварања за њу има посебан значај. Мотив пера и писања Надија Реброња тако доводи у везу са појмом бесмртности, подвлачећи универзалност овог мотива чије корене налази још у старом сумерско-вавилонском епу о Гилгамешу. Први нама познати записи клинастим писмом носиоци су универзалне поруке о вечности и постојаности, која се сублимира вековима касније у Ибришимовићевом делу у мотиву вјечника, писца, записивача, писара и уједно ствараоца онога што је бесмртно, што остаје да траје кроз векове, времена и градове.

Трећа целина садржи текстове посвећене путописцима и путописима, као представама о себи и другоме: „Слике Рима и Истанбула у јужнословенским путописима”, „Слика Шпаније у путописима и илустрацијама Зуке Џумхура” и „Слике медитеранских земаља у путописима за децу и младе”. У овој тематској целини ауторка је објединила своје две страсти: писање о Медитерану и писање о Оријенту. И један и други топос у фокусу су њених интересовања. Истанбул је ауторкина веза са оријенталном књижевношћу, коју она и преводи, а Шпанија је земља којој је посветила песничку збирку под називом „Фламенко утопија” (2014). Поред ових интересовања, текст о путописима за децу открива нову научну област којом се Надија Реброња бави у свом истраживачком раду. У поменутим текстовима ауторка истиче значај путописа за упознавање градова, њихове прошлости и садашњости, њихове уметности и културе уопште, али у својим анализама (посебно у путописима за децу) проналази и извесне стереотипе који могу формирати једнострану слику о одређеној култури и народу. Бавећи се путописима, ауторка користи препознатљив компаратистички приступ, који указује на неопходност сусретања различитих књижевности, култура и народа.

У четвртој тематској целини ауторка се враћа Асмиру Кујовићу, писцу којег помиње у чак три своја рада. У овој тематској целини она Кујовићево дело сагледава кроз интермедијалност, посебно истичући доминацију рокенрола, музичког правца који је доминантно обележио сазревање управо оне генерације којој припада и Кујовић. Ауторка открива колико је музика могући пут за самоиспитивање и пропитивање стварности и живота уопште.

Последња целина у научној студији односи се на проучавање књижевности за децу у компаративном и интеркултуралном контексту. У овој целини Надија Реброња проналази везе између савремене турске и српске поезије за децу, осврћући се на тематске и мотивске сличности. Посебну вредност овог аспекта њеног рада чине њени преводи и препевни савремене турске поезије за децу. Њено знање турског језика и бављење превођењем посебно доприносе концепту компаратистичких истраживања. Поред поредбеног сагледавања различитих књижевности или књижевности различитих епоха, ова истраживања пружају увид и у сложене интеркултуралне везе. Везе међу различитим културама ауторка је показала и у тексту који носи назив „Импровизовани дијалози Карађоза и Хаџивата у позоришту сенки”, док је о богатству босанскохерцеговачке поезије за децу писала кроз анализу антологија насталих у постјугословенском периоду. У опусу радова који се баве проучавањем књижевности за децу, Надија Реброња се у завршном тексту пете целине осврнула и на значај који илустрација има у интерактивној комуникацији деце с књижевним делом. Наглашавање значаја илустрације, рекли бисмо, веома је значајно с обзиром на тип дечје рецепције књижевног текста, посебно

данас, у свету у коме визуелни ефекти преузимају доминацију над другим изражајним средствима.

На крају, неопходно је истаћи да научна студија садржи богатство представљања различитих књижевности, култура и аутора, што експлицитно показује интересовање Надије Реброње за сагледавање књижевног текста и уметности као драгоценог вида комуникације у најширем и најуниверзалнијем смислу. То свакако показују ауторкини научни увиди, који јужнословенске књижевности сагледавају у књижевним сусретањима између Истока и Запада, дајући им тако кључно место као тачки њиховог сложеног преплитања и сусретања.

Др Елма И. ХАЛИЛЛОВИЋ
Државни универзитет у Новом Пазару
Департаман за филолошке науке
Српска књижевност и језик
elmahalilovic19@yahoo.com

НИМАЛО У ДУХУ КОЛЕКТИВА

Ана Бернс, *Млекација*, прев. Горана Раичевић, Академска књига, Нови Сад 2023

Млекација представља трећи по реду објављен роман Ане Бернс, који јој је донео награду Букер 2018. године. Поред ове престижне награде, роман је добитник Орвелове награде за политичку фикцију 2019. године, као и Међународне даблинске награде за књижевност 2020. године.

Роман представља приповест осамнаестогодишње католикиње (у делу именоване као *средња сесџра*), становнице неименованог места у Северној Ирској. Време радње су седамдесете године прошлог века, за време трајања тзв. *Невоља (The Troubles)*, тридесетогодишњих крвавих борби у Северној Ирској за њено оцепљење од Велике Британије. Упркос „политичким проблемима”, где су бруталност, гротеска и изненадна насилна смрт нормална и устаљена свакодневица, где је нормално да фото-апарати шкљоцају на сваком ћошку и да су телефонски разговори прислушкивани, средњу сестру сналази друга врста проблема – Млекација.

Сама фигура Млекације је мистификована и проблематична. Ко је он, чиме се бави и која је његова страна приче – остаје непознато. Познати су само детаљи садржани у гласинама, али је њихова поузданост под знаком питања. Наводно је у питању четрдесетогодишњи ожењени мушкарац који се представља као млекација, али он то уистину није.